

SEFİNETÜ'İ-VÜZERÂ

(سفينة الزوراء)

Hafîd Efendi'nin

(ö. 1811)

Osmanlı kaptan-ı deryâlarının
biyografilerine dair eseri

(bk. HAFÎD EFENDİ).

SEFİR

(bk. ELÇİ).

SEFİR

(السفير)

İsnâaşeriyye Şîası'na göre
on ikinci imamın gaybeti döneminde
onun adına faaliyetleri yürüten kişilere
verilen unvan.

On birinci imam Hasan el-Askerî'nin 260 (874) yılında ölümünün ardından beş veya altı yaşındaki oğlu Muhammed b. Hasan el-Mehdî 260-329 (874-941) yılları arasında gaybete girdi. Bu esnada onun tarafından görevlendirilen ve Şîa toplumu içinde imamın temsilcisi sayılan kimseler cemaati imamın tavsiyesine göre sevk ve idare etti. Başta humus olmak üzere imama verilmesi gereken vergileri teslim aldı, ortaya çıkan bazı problemleri imama arz edip emir ve tavsiyelerini halka bildirdi. Bu işle görevlendirilen kişiler sefir, vekil, nâib ve bab diye anılmıştır. Sayıları on ikinci imam tarafından dörtle sınırlandırılan bu kimseler kaynaklarda "es-süferâü'l-erbaa" (en-nüvvâbü'l-erbaa) diye zikredilmiştir. Mehdî tarafından görevlendirilmediği halde sefirlik iddia eden kimseler de "es-süferâü'l-müzevirün" (yalancı sefirler) diye nitelendirilmiştir (Ebû Ca'fer et-Tûsî, *Kitâbü'l-Ğaybe*, s. 246-252).

Sözü edilen dört sefir şunlardır: 1. Ebû Amr Osman b. Saîd. Benî Esed kabilesinden ve Kûfe'nin tanınmış Şîiler'inden Amr b. Hureys es-Sayraffî'nin torunu olup yağ ticaretiyle meşgul olduğundan "Sem mân" diye anılır. Gençliği ve cemaat içindeki faaliyetleriyle ilgili fazla bilgi yoktur. Rivayete göre on bir yaşında iken dokuzuncu imam Muhammed el-Cevâd et-Takî'nin hizmetine girmiş, onun bevâbı olmuş, Ali el-Hâdî en-Nakî ve Hasan el-Askerî zamanında bu görevini sürdürmüş, her üç imamdan hakkında övgüler nakledilmiştir. İmâmîyye'nin gizli "vikâle" teşkilâtına hâkim olan Osman b. Saîd, cemaat içi meseleleri organize ettiği gibi merkezde ve uzak vilâ-

yetlerdeki teşkilâtı da sistemli hale getirdi. 265 (879) veya 280 (893) yılında Bağdat'ta vefat etti. 2. Ebû Ca'fer Muhammed b. Osman b. Saîd. Bir önceki sefirin oğlu olup babasının ölümü üzerine imamdın aldığı ileri sürülen bir tâziye mektubu ve babasının görevlendirilmesiyle sefirlik görevine başladı. Vikâle organizasyonunda kendisine muhalif unsurlarla mücadele eden, faaliyetlerinde Abbâsiler'in düşmanlığını celbedecek davranışlardan kaçınan, cemaatini Zeydiyye, İsmâliyye ve Karmatiler gibi gruplardan uzak tutan, bununla birlikte 255-270 (869-883) yıllarındaki Zenc hareketinden ciddi şekilde etkilenen Muhammed b. Osman, her şeye rağmen Şîa'nın merkez ve taşra teşkilâtının güçlenmesini, buralara vekillerin gönderilmesini sağladı, zaman zaman vekilleriyle Bağdat'ta gizli toplantılar düzenledi, 305 (917) veya Tûsî'ye göre 304 (916) yılında Bağdat'ta vefat etti. 3. Ebû'l-Kâsım Hüseyin b. Rûh en-Nevbahtî. Muhammed b. Osman'ın ölümünden sonra Ahmed b. Metîl'in sefir olması beklenirken on ikinci imamın emriyle sefirlik görevine tayin edildiği ölüm döşeğindeki ikinci sefir tarafından ilân edildi. 305-326 (917-938) yılları arasında sefirlik yapan İbn Rûh, Kum'un yerlisi olması sebebiyle Kummî, Benî Nevbaht'e mensup bulunması dolayısıyla Nevbahtî nisbesiyle anılır. İlk sefir zamanında Bağdat'a getirildi, daha sonra Muhammed b. Osman'ın vekili oldu, genç yaşına rağmen zekâsı ve muhalifleriyle ilişkileri düzenlemedeki başarısı ile temayüz etti, bu sayede vikâlenin önemli kademelerine yükseldi. Görevin yürütülmesinde son derece titiz davranan İbn Rûh 312-317 (924-929) yıllarında büyük ihtimalle Karmatiler'le irtibat kurması ve onları Bağdat'a saldırmaya teşvik etmesi yüzünden beş yıl süreyle hapiste kaldı, ardından Halife Muktedir-Billâh tarafından serbest bırakıldı. Şîa'nın çeşitli sıkıntılarla karşılaştığı bu devrede gâib imamdan kendisine çok sayıda yazılı emir ve tavsiye (tevkî) geldiğini söyledi ve cemaat zaman zaman uyarıldı. İbn Rûh 326'da (938) vefat etti. 4. Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed es-Semerrî. Basra yakınında bulunan Semmer (Saymer) asıllı olup ailesi, Basra'da bulunan geniş arazilerin gelirinin yarısını her yıl Hasan el-Askerî'ye getirip teslim eder, imamlarla haberleşme görevini sürdürürdü. 326-329 (938-941) yıllarında sefirlik görevini yürüten Semerrî bu göreve İbn Rûh, Tabersî'ye göre ise (*el-İhticâc*, s. 478) bizzat imam tarafından tayin edildi. Şîa inancına hizmet eden bir aileden gelmesi sebebiyle önemli bir muhalefetle karşılaşma-

dı. Ancak kısa süren görevi esnasında Şîa organizasyonunda önemli değişiklikler yapma fırsatı bulamadı. Semerrî'ye ölümünden bir hafta önce gâib imamdan gelen tevkî'de kendisinin altı gün sonra öleceği, yeni bir sefir tayin etmesine gerek kalmadığı, zira artık ikinci ve tam gaybetin başlayacağı bildirildi. Şîi rivayetlerine göre Semerrî imamın dediği gün olan 15 Şâban 329 (15 Mayıs 941) tarihinde vefat etti. Böylece büyük gaybet dönemi başladı (ayrıca bk. GAYBET; NİYÂBET).

Kısa süreli gaybet devrinde bu dört kişi dışında sefirlik iddiasında bulunduğu belirtilen ve Şîa toplumu tarafından itibar edilmeyip zaman zaman imamdan gelen tevkî'lerle lânetlenen kişiler (es-süferâü'l-müzevirün) ise şunlardır: Ebû Muhammed eş-Şüreyfî (Şerîf), Nusayrîğin kurucusu Muhammed b. Nusayr en-Nemrî el-Fihri, Ahmed b. Hilâl el-Kerhî el-Abartâi, Ebû Tâhir Muhammed b. Ali b. Bilâl, Muhammed b. Ahmed b. Osman, Müşebbihe'den Azâfire fırkasının kurucusu Muhammed b. Ali eş-Şelmegânî (İbn Ebû'l-Azâfir), mutasavvıf Hallâc-ı Mansûr, Ebû Dûlef el-Kâtib, Ebû Yakûb İshak b. Muhammed el-Ahmer ve Baktânî (geniş bilgi için bk. Ebû Ca'fer et-Tûsî, *Kitâbü'l-Ğaybe*, s. 397-410).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Bâbeveyh, *Kemâlû'd-dîn ve tamâmü'n-ni'me* (nşr. Ali Ekber el-Gaffârî), Kum 1405, II, 432, 435, 503-504, 510; Ebû Ca'fer et-Tûsî, *Kitâbü'l-Ğaybe* (nşr. İbâdullah et-Tahrânî - Ali Ahmed Nâsih), Kum 1411, s. 246-252, 346-415; a.mlf., *İhtiyâru ma'rifeti'r-ricâl* (nşr. Hasan Mustafa'vî), Meşhed 1348 hş., s. 526; İbn Şehrâşûb, *Menâkıbü âli Ebi Tâlib*, Beyrut 1405/1985, I, 458; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, VII, 218-219; Ebû Mansûr et-Tabersî, *el-İhticâc* (nşr. M. Bâkir el-Müsevî), Beyrut 1403/1983, s. 478; Meclîsî, *Bi'hârü'l-envâr*, Beyrut 1401, LI, 362, 367, 371; Muhammed es-Sadr, *Târîhu'l-gaybeti's-suğrâ*, Beyrut 1392/1972, s. 413, 501, 504, 509-512, 534-535; J. M. Hussain, *The Occultation of the Twelfth Imam*, Cambridge 1982, s. 99-104, 106-110, 119-122, 129, 132, 232-233; Mustafa Öz, *İmâmîyye Şîası'nda Onikinci İmam ve Mehdî İnancı*, İstanbul 1995, s. 64-74.

MUSTAFA ÖZ

SEGÂH

(سگاه)

Türk mûsikisinde bir perde
ve birleşik makamın adı.

Segâh perdesi. Türk mûsikisinde, bugün kullanılmakta olan Batı notasına ve Arel-Ezgi-Uzdilek nazârî sistemine göre portenin 3. çizgisinde yer alan si (bûselik) perdesinin önüne bir koma bemelölü konularak